

УДК 342.95

Юлія Ковальова,*аспірант кафедри адміністративного права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ВПЛИВ ПІДВИЩЕННЯ СТАВОК СУДОВОГО ЗБОРУ НА ПРОЦЕДУРУ ДОСУДОВОГО ВИРІШЕННЯ ПОДАТКОВИХ СПОРІВ

Стаття присвячена аналізу впливу нової редакції Закону України «Про судовий збір» на вирішення податкових спорів. Проаналізовано внесені зміни стосовно підвищення ставок судового збору під час розгляду податкових спорів. Для визначення наслідків таких змін, зокрема, розглянуто та проаналізовано статистичні дані щодо кількості податкових спорів, які розглядаються в судовому й адміністративному порядку, за аналогічні періоди 2015 та 2016 років. Сформульовано висновки щодо підвищення актуальності та надано пропозиції стосовно вдосконалення позасудових шляхів вирішення податкових спорів.

Ключові слова: податкові спори, адміністративне оскарження, позасудове врегулювання податкових спорів, скарги на податкові повідомлення-рішення, судовий збір, пільги щодо сплати судового збору, ставки судового збору.

Постановка проблеми. З огляду на збільшення ставок судового збору за звернення до адміністративного суду з позовом у майнових спрах, до яких в Україні віднесено і податкові спори, та скасування верхньої межі розміру такого судового збору, для значної кількості платників податків процедура судового оскарження рішень контролюючих органів не є оптимальним шляхом, у зв'язку з чим підвищується актуальність інших механізмів врегулювання податкових спорів, а саме позасудових.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Не вирішені раніше проблеми. Питання впливу та взаємозв'язку між підвищенням ставок судового збору та зростанням важливості досудового вирішення податкових спорів як окрема проблема не вивчалася.

Метою статті є аналіз впливу підвищення ставок судового збору на вирішення податкових спорів у судовому та позасудовому порядку; виявлення тенденцій, обґрунтування висновків та надання рекомендацій для подальшого розвитку інститутів досудового врегулювання податкових спорів.

Виклад основного матеріалу. З моменту набрання чинності новою редакцією Закону України «Про судовий збір» від 08.07.2011 № 3674-VI (далі – Закон № 3674) [1], тобто з вересня 2015 року, минуло фактично 9 місяців.

Нагадаємо, що відповідно до Закону України від 22.05.2015 № 484-VIII «Про

внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору» [2], частина друга статті 4 Закону № 3674 була викладена у новій редакції, ставки судового збору за звернення до суду, господарського та адміністративного суду, оскарження судових рішень були збільшені з одночасним скасуванням їх верхньої межі. Також було скасовано низку пільг, що стосувалися сплати судового збору. Вказані зміни набрали законної сили з вересня 2015 року.

Слід зазначити, що підвищення ставок судового збору значною мірою вплинуло на платників податків, які вважають свої права та законні інтереси порушеними з боку контролюючих органів. При цьому зміни найбільше вплинули саме на юридичних осіб, адже саме для них скасована верхня межа розміру судового збору для майнових спорів, що раніше становила 2% від майнових вимог, але не більше 4 мінімальних заробітних плат. Станом на сьогодні судовий збір для майнових позовів, що подаються юридичними особами, становить 1,5% від ціни позову без обмеження їх граничного розміру.

Таким чином, враховуючи суми донарахувань у податкових повідомленнях-рішеннях, які дуже часто становлять десятки, сотні тисяч і більше гривень, а також відсутність верхньої межі щодо ставки судового збору за подання адміністративного позову, у багатьох випадках звернутися до адміністратив-

ного суду за захистом своїх прав платникам податків не так просто.

Доцільно звернути увагу на те, що, незважаючи на неоднозначність поглядів щодо визначення податкових спорів майновими, численні дискусії із цього приводу, у судовій практиці в Україні такі спори визнаються майновими. Саме тому до платників податків, що не згодні з отриманими податковими повідомленнями-рішеннями та хочуть оскаржити їх у судовому порядку, застосовуються ставки судового збору, встановлені за подання позову у майнових спорах.

Беручи до уваги вказані вище положення, можна стверджувати, що з підвищенням ставок судового збору для платників податків нового значення мала набути процедура вирішення податкових спорів у позасудовому порядку, зокрема досудове врегулювання. З урахуванням того, що на законодавчому рівні в Україні натепер закріплений офіційно лише один із таких шляхів, а саме процедура адміністративного оскарження рішень контролюючих органів, спробуємо розглянути, чи змінилася кількість адміністративних скарг платників податків та сама статистика їх розгляду з вересня 2015 року по сьогоднішній день. Окрім того, проаналізуємо в динаміці статистику розгляду податкових спорів у судовому порядку.

Отже, з урахуванням останньої актуальної інформації, яка міститься на сайті ДФС України, а саме станом на 01.05.2016, візьмемо для порівняння два аналогічні періоди, один з яких стосується моменту набрання чинності новою редакцією Закону № 3674, а другий – вже після вступу його в дію: січень-квітень 2015 року [4] та січень-квітень 2016 року [5].

За даними Департаменту правової роботи Державної фіскальної служби України, протягом січня – квітня 2016 року до Головних управлінь ДФС надійшла 3181 первинна скарга на 4167 податкових повідомлень-рі-

шень, за результатами розгляду скасовано повністю та частково 841 податкове повідомлення-рішення на 760,3 млн. гривень [5]. За аналогічний період 2015 року до Головних управлінь ДФС надійшло 5159 первинних скарг на 7068 податкових повідомлень-рішень, за результатами розгляду скасовано повністю та частково 934 податкових повідомлень-рішень на 770,2 млн. гривень [4].

Вищевказана інформація стосується оскарження рішень Державних податкових інспекцій до Головних управлінь ДФС України, тобто, по суті, первинних скарг. Враховуючи, що статтею 56 Податкового кодексу України передбачена дворівнева система процедури адміністративного оскарження рішень контролюючих органів [6], розглянемо також інформацію щодо скарг, які надійшли на адресу ДФС України.

Отже, протягом січня – квітня 2016 року до Державної фіскальної служби України надійшло 2594 повторних та первинних скарг на 3924 податкових повідомлень-рішень, за результатами розгляду скасовано повністю та частково 286 податкових повідомлень-рішень на 962,8 млн. гривень [5]. Водночас протягом січня – квітня 2015 року кількість таких повторних та первинних скарг становила 3327 на 4862 податкових повідомлень-рішень, за результатами розгляду скасовано повністю та частково 144 податкових повідомлення-рішення на 214,2 млн. гривень [4]. Графічно інформацію щодо скарг, поданих платниками податків на рішення контролюючих органів, узагальнено на рис. 1, поданому нижче.

Таким чином, аналіз вищенаведених даних свідчить, що тенденції зростання кількості скарг на рішення контролюючих органів, поданих у порядку адміністративного оскарження, не спостерігається. Тобто припущення, що внаслідок підвищення ставок судового збору має зрости роль та значення процедури адміністративного оскарження, в реальності не справджується. Водночас спо-

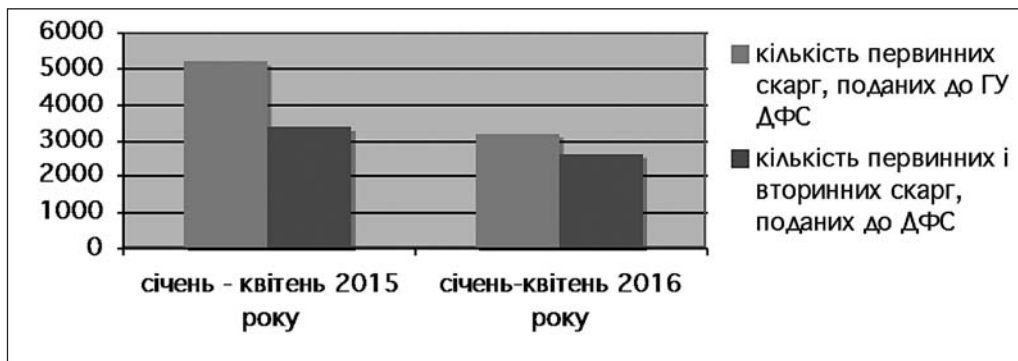

Рис. 1. Інформація щодо скарг, поданих платниками податків на рішення контролюючих органів у порядку адміністративного оскарження

стерігаємо тенденцію до зниження кількості податкових спорів, які розглядаються в адміністративних судах.

Так, за даними Департаменту правової роботи ДФС України, протягом січня-квітня 2015 року на розгляді у судах різних інстанцій перебували 58 353 справи на суму 140,8 млрд. гривень, за позовами платників податків до територіальних органів ДФС про визнання недійсними/нечинними податкових повідомлень-рішень, з них на користь платників податків вирішено 4 848 справи на суму 9 059,1 млн. гривень [4]. За аналогічний період 2016 року на розгляді у судах різних інстанцій перебували 40,7 тис. справ за позовами платників податків на загальну суму 141,7 млрд. гривень, з них на користь платників податків вирішено 2,8 тисяч справ на суму на 11,4 млрд. гривень [5]. Вказана інформація проілюстрована на рис. 2.

Окрім податкових спорів, які виникають внаслідок оскарження у судах платниками податків рішень та дій контролюючих органів, можна виділити спори за позовами органів ДФС України. Так, зокрема, у статті 183-1 Кодексу адміністративного судочинства України розкриті особливості провадження у справах за зверненням органів доходів і зборів [3].

Слід зазначити, що згідно з редакцією статті 5 Закону № 3674, яка діяла до 1 вересня 2015 року, органи доходів і зборів

були звільнені від сплати судового збору. Натомість із набранням чинності новою редакцією вказаного Закону зазначене положення було скасовано, що передбачало сплату судового збору контролюючими органами на загальних підставах. Внаслідок цього кількість податкових спорів за позовами органів ДФС, які перебувають на розгляді у судах, скоротилася майже вдвічі. Так, за період січень-квітень 2015 року на розгляді у судах перебувало 32 828 справ на суму 34,3 млрд. гривень [4] за позовами органів ДФС до платників податків, а за аналогічний період 2016 року така кількість справ вже становила 18,1 тисяч на загальну суму 34,5 млрд. гривень [5] (рис. 3).

Аналізуючи статистику судового розгляду податкових спорів та оскарження рішень контролюючих органів в адміністративному порядку, можна зробити висновок щодо того, що загальна кількість спорів, які перебувають на розгляді в адміністративних судах, значно зменшилася, водночас це не призвело до відповідного збільшення скарг, поданих платниками податків у порядку адміністративного оскарження.

Однак поряд із тим можна спостерігати позитивну динаміку в результативності розгляду скарг стосовно їх задоволення та скасування податкових повідомлень-рішень, які оскаржуються.

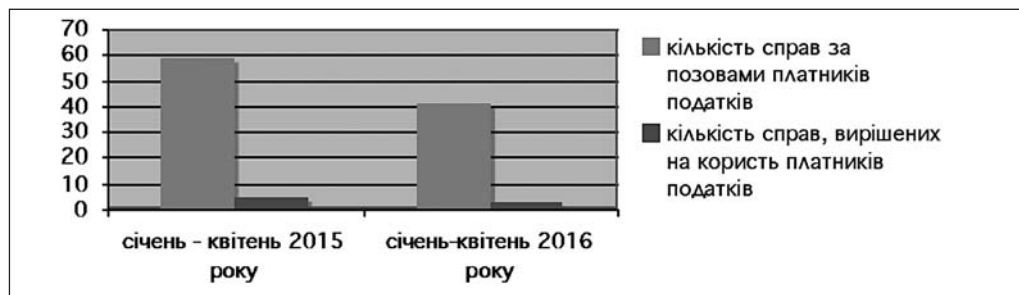

Рис. 2. Інформація щодо справ за позовами платників податків, які перебувають на розгляді в адміністративних судах

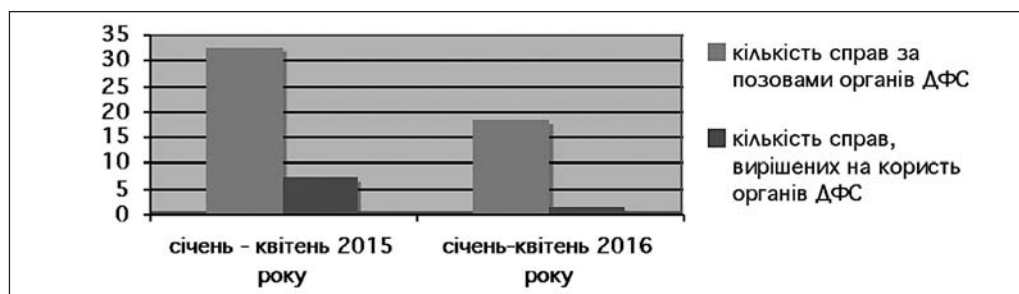

Рис. 3. Інформація щодо справ за позовами органів ДФС України, які перебувають на розгляді в адміністративних судах

Так, протягом січня – квітня 2016 року за результатами розгляду первинних скарг платників податків Головними управліннями ДФС України було скасовано повністю та частково 20,2% від загальної кількості податкових повідомлень-рішень, що оскаржувалися (за аналогічний період 2015 року – 13,2%); за результатами розгляду первинних і вторинних скарг, поданих до ДФС України, скасовано повністю та частково 7,3% податкових повідомлень-рішень, що більш ніж удвічі перевищує показник за січень-квітень 2015 року, який становив 3% [4], [5].

Отже, на фоні зменшення кількості скарг, поданих на рішення контролюючих органів у порядку адміністративного оскарження, спостерігаємо зростання частки скасованих за результатами такого оскарження податкових повідомлень-рішень. Певною мірою це зумовлене тим, що Державна фіскальна служба більш ретельної уваги приділяє перевірці правомірності винесення того чи іншого рішення, оскільки у разі залишення такого завідомо неправомірного рішення без змін та подальшого його оскарження платником податків у судовому порядку і задоволення позову адміністративним судом контролюючий орган повинен компенсувати позивачеві сплачений судовий збір. У разі ж не погодження контролюючого органу з рішенням окружного адміністративного суду, він має оскаржити його в апеляційному порядку, сплативши судовий збір за подання апеляційної скарги, ставка якого становить 110% від розміру судового збору за подання позову. Тому контролюючий орган також зацікавлений у винесенні правомірних рішень та зменшенні кількості податкових спорів.

Говорячи про підвищення значення саме позасудового врегулювання податкових спорів, слід зазначити, що, хоча натеper в Україні офіційно не врегульовані на законодавчому рівні питання щодо інших альтернативних способів такого вирішення податкових спорів, вони на практиці набувають дедалі більшого значення. Так, в Україні працюють центри медіації, такі наприклад, як: Український центр медіації, Центр медіації при Київській торгово-промисловій палаті тощо. Також успішно себе зарекомендувала протягом 2015 року і новостворена установа – Рада бізнес-омбудсмена, одним із напрямів якої є розгляд саме податкових спорів та скарг на рішення Державної фіскальної служби України. Тобто спостерігаються тенденції щодо роз-

витку механізмів врегулювання податкових спорів у позасудовому порядку.

Висновки

Підсумовуючи, слід вказати, що однією із цілей прийняття нової редакції Закону № 3674 було саме зменшення кількості податкових спорів, які перебувають на розгляді в адміністративних судах. Досягати цієї мети навіть за невеликий проміжок часу, виходячи з аналізу офіційних даних, вдається. Водночас, з огляду на тенденції до зменшення кількості поданих адміністративних позовів у податкових спорах, процедура досудового врегулювання набуває нового значення як для платників податків, так і для контролюючих органів. Рекомендованим та доцільним є спрощення механізму адміністративного оскарження податкових повідомлень-рішень, його детальне правове регламентування, а також введення персональної юридичної відповідальності посадової особи, яка приймає рішення за результатами розгляду скарг платників податків.

Окрім процедури адміністративного оскарження, передбаченої Податковим кодексом України, рекомендованим є спрощення надання платникам податків доступу до інших способів позасудового вирішення податкових спорів, у тому числі інститутів медіації та бізнес-омбудсмена, та, відповідно, розвиток таких інститутів і їх правове регулювання на законодавчому рівні.

Список використаних джерел:

1. Про судовий збір : Закон України від 08.07.2011 № 3674-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3674-17>.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору : Закон України від 22.05.2015 № 484-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/484-19/paran12#n12>.
3. Кодекс адміністративного судочинства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/page7>.
4. Інформація щодо оскаржень рішень станом на 01.05.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/yuridichnim-osobam/vregulyvannya-podatkovih-sp/informatsiyaschodo-oskarjen-rishen/198489.html>.
5. Інформація щодо оскаржень рішень станом на 01.05.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/yuridichnim-osobam/vregulyvannya-podatkovih-sp/informatsiyaschodo-oskarjen-rishen/249142.html>.
6. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>.

Статья посвящена анализу влияния новой редакции Закона Украины «О судебном сборе» на рассмотрение налоговых споров. Проанализированы внесенные изменения относительно повышения ставок судебного сбора при разрешении налоговых споров. Для определения последствий таких изменений, в частности, рассмотрены и проанализированы статистические данные, касающиеся количества налоговых споров, которые рассматриваются в судебном и административном порядке, за аналогичные периоды 2015 и 2016 годов. Сформулированы выводы относительно повышения актуальности и изложены предложения по усовершенствованию внесудебных методов разрешения налоговых споров.

Ключевые слова: налоговые споры, административное обжалование, внесудебное урегулирование налоговых споров, жалобы на налоговые уведомления-решения, судебный сбор, льготы по уплате судебного сбора, ставки судебного сбора.

This article focuses on analysis of the impact of a new edition of Ukrainian Law “On court fee” to the procedure of tax disputes settlement. The changes provided concerning the raise of court fee for the tax disputes litigation were analyzed. To determine the effects of such changes, in particular, the author examined and analyzed statistical data on the number of tax disputes, which were dealt with in court and administrative proceedings in the same period 2015 and 2016. The conclusions concerning improving the relevance were given and suggestions on improving of non-judicial solutions of tax disputes were provided.

Key words: tax disputes, administrative proceedings, non-judicial solution of tax disputes, complaints on tax notices-decisions, court fee, court fee rates.

